

Το Συνέδριο τελεί υπό την αιγίδα και την οικονομική στήριξη του **Δήμου Δράμας** (Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης) και διοργανώνεται από το **Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών** του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινα) (Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας), το **Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης**, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και το **Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick** της Κύπρου σε συνεργασία με τους τοπικούς εκπαιδευτικούς-επιστημονικούς φορείς (ΕΛΜΕ και Σύλλογο Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)

Επιστημονική - Οργανωτική επιτροπή

- Έλενα Γρίβα, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Δημήτριος Κουτσογιάννης, αν. καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας Α.Π.Θ.
- Κωνσταντίνος Ντίνας, καθηγητής, ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Αναστασία Στάμου, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Άννα Χατζηπαναγιωτίδη, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος
- Σωφρόνιος Χατζησαββίδης, καθηγητής, ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ., Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (επιμ.). 2014. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη», <http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html>, ημερομηνία πρόσβασης: ηη/μμ/εε

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013

17:00-18:00	Εγγραφή Συνέδρων		
	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και γλωσσική διδασκαλία Προεδρείο: Κ. Ντίνας - Α. Ξανθόπουλος	Κριτικός γραμματισμός στα ΜΜΕ Προεδρείο: Σ. Παπαδοπούλου - Ν. Τσιτσανούδη	Κριτικός γραμματισμός και εκπαίδευση Προεδρείο: Τρ. Κωτόπουλος - Ό. Μούσιου
18:00-18:30	Α. Νικολαΐδης Η αξιοποίηση της προφορικότητας των γραπτών μαθητικών κειμένων στο πλαίσιο κατάκτησης του κριτικού γραμματισμού: μια διδακτική παρέμβαση	Σ. Παπαδοπούλου, Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Α. Χατζημανώλη Ευρηματικές ιστορίες με παραμυθιακή γλώσσα στην υπηρεσία του γραμματισμού των ΜΜΕ – Μελέτη περίπτωσης	Τρ. Κωτόπουλος, Μ. Ζωγράφου, Α. Βακάλη Δημιουργικός λόγος στην προσχολική ηλικία
18:30-19:00	Α. Ξανθόπουλος & Κ. Ντίνας «Δείγματα γραφής»: Από τον «γραπτό λόγο» του «ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ της ελληνικής γλώσσας για το Δημοτικό σχολείο» στον «γραπτό λόγο» του «Προγράμματος σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο»	Α. Δούκα, Α. Αρχάκης, Α. Φτερνιάτη Κριτική αποτίμηση του ειδησεογραφικού λόγου ως αντικείμενο διδασκαλίας στο Λύκειο	Ν. Παπαμαθαίου Από τον Γραμματισμό του Paulo Freire στον Κριτικό Γραμματισμό και το μοντέλο των κριτικής ανάλυσης των τεσσάρων πηγών των Freebody & Luke
19:00-19:30	Ε. Χλαπουτάκη & Κ. Ντίνας Παιδαγωγικές πρακτικές κριτικού γραμματισμού σε εφήβους μαθητές	Κ. Αμαραντίδου, Ό. Μούσιου-Μυλωνά, Κ. Ντίνας Οι διαφημίσεις στη ζωή μας: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού	Α. Καππάτου Κριτικός γραμματισμός και υβριδικό κείμενο
19:30-20:00	Σ. Σαμαρά Πτυχές κριτικού γραμματισμού σε εκπαιδευτικά σενάρια	Χ. Αρχοντή Γραμματισμός στα ΜΜΕ και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή	Κ. Ντίνας, Κ. Βαϊρινού, Ό. Μούσιου-Μυλωνά, Α. Πολατίδου Επιμορφωτικό Πρόγραμμα επαγγελματικής ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών για τον «Κριτικό Γραμματισμό»

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία Ι)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	<p>Στρογγυλή τράπεζα: Ο κριτικός γραμματισμός στο Νηπιαγωγείο Προεδρείο: Μ. Μλεκάνης - Αικ. Σαραφίδου Συντονίστρια: Ε. Γώτη</p>	<p>Εφαρμογές κριτικού γραμματισμού στη διδασκαλία γλωσσικών μαθημάτων Προεδρείο: Μ. Φουντοπούλου - Ε. Ιωαννίδου</p>
9:30-10:00	<p>Υπεύθυνοι σχεδιασμού: Ε. Γώτη & Κ. Ντίνας</p>	<p>Ν. Αλέφαντος Η διερεύνηση του βαθμού εφαρμογής των αρχών του κριτικού γραμματισμού στη διδακτική πράξη στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας του Λυκείου</p>
10:00-10:30	<p>Ομιλήτριες: Δάμτσιου Πόπη: Το κείμενο και το πλαίσιο επικοινωνίας Κοκοζίδου Κατερίνα: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή</p>	<p>Κ. Μαυρή Κριτικός γραμματισμός στην πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου</p>
10:30-11:00	<p>Απιδοπούλου Σοφία: Το κείμενο και ως κοινωνική πρακτική Χολέβα Όλγα: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης</p>	<p>Ζ. Κουσκουρίδα Προτάσεις για την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού στο μάθημα της Γλώσσας στην ΣΤ΄ Δημοτικού</p>
11:00-11:30	<p>Συμμετέχουσες στο σχέδιο εργασίας: Απιδοπούλου Σοφία, Γκουβεντάρη Πόπη, Γούρκου Χριστίνα, Δάμτσιου Πόπη, Ζιαμπούλη Κατερίνα, Κακάνη Ευαγγελία, Καντά Λίτσα, Καρασάββα Λευκή, Καρασάββα Χριστίνα, Καρασίμου Μαρία, Κοκοζίδου Κατερίνα, Κοπαρανίδου Γιώτα, Κουτσογιώτα Αλέκα, Κυράνου Ελένη, Μπαξεβανίδου Αγγελική, Πίτση Τασούλα, Σκρίμπα Ευαγγελία, Σμέρνου Εύη, Σταμάτη Σάσα, Τόλιου Ελένη, Φραγκότση Ελένη, Χολέβα Όλγα</p>	<p>Α. Νικολοπούλου Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών υπό το πρίσμα του κριτικού γραμματισμού</p>
11:30-11:45	Διάλειμμα για καφέ	

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία II)

11:45-12:30	Επίσημη έναρξη- Χαιρετισμοί		
	ΑΙΘΟΥΣΑ I	ΑΙΘΟΥΣΑ II	ΑΙΘΟΥΣΑ III
	<p>Στρογγυλή τράπεζα: Η «παραδοσιακή» και η «λειτουργική» γραμματική ως εργαλεία στην κριτική ανάγνωση της κοινωνικής πραγματικότητας: από τη θεωρία στην πράξη του κριτικού γραμματισμού Προεδρείο: Σπ. Κιουλάνης - Χρ. Βαμβούρη Συντονίστρια: Τρ. Κωστούλη</p>	<p>Ψηφιακός Γραμματισμός Προεδρείο: Α. Μιγάλης - Β. Συμεωνίδης</p>	<p>Κριτικός γραμματισμός στη λογοτεχνία Προεδρείο: Ε. Γρίβα - Α. Στάμου</p>
12:30-13:00	<p>Ομιλητές/τριες: Φ. Τεντολούρης: Ενάντια στην τελεολογία της κριτικής διάστασης του γραμματισμού: η διαλογικότητα στον κριτικό γραμματισμό και η διαλογικότητα του κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Χ.-Π. Βαίοπούλου & Ι. Χατζηκυριάκου Η διασύνδεση του πληροφορικού γραμματισμού με την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης</p>	<p>Ν. Ρούμπης Από τον Σαμαράκη στα... πινέλα. Ένα «μάθημα» νεοελληνικής λογοτεχνίας σε διαπολιτισμικό περιβάλλον</p>
13:00-13:30	<p>Σ. Χατζησαββίδης: Παραδοσιακή γραμματική και κριτικός γραμματισμός Τρ. Κωστούλη: Προς έναν νέο Λόγο για τη διδασκαλία της Λειτουργικής Γραμματικής: 'Εγχειρίδιο' γραμματικής περιγραφής και τρόποι αξιοποίησής του στην πράξη</p>	<p>Β. Συμεωνίδης Αρχαίες Νέες Τεχνολογίες</p>	<p>Ε. Σωτηρίου, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ε. Γρίβα Πρόταση διδασκαλίας των λαϊκών παραμυθιών ως κειμενικού είδους: Προσέγγιση με βάση την κριτική ανάλυση λόγου</p>
13:30-14:00	<p>Μ. Στυλιανού: Η διδασκαλία των 'λειτουργιών' στη σχολική πράξη: Από την κειμενοκεντρική προσέγγιση σε ένα πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Μ. Κουκλατζίδου & Μ. Γκουντούμα Web 2.0 εργαλεία και κριτικός γραμματισμός</p>	<p>Ε. Γαμβρού Η συν-ανάγνωση και η συν-γραφή στις διαδικτυακές κοινότητες για τη λογοτεχνία ως μορφές κριτικής στάσης προς το λογοτεχνικό κείμενο</p>
14:00-14:30	<p>Α. Γεωργίου: Συνδυάζοντας τα 'μέρη του λόγου' με τις 'λειτουργίες': οι στάσεις και οι αντιστάσεις Κύπριων εκπαιδευτικών σε μια νέα παιδαγωγική πρόταση</p>	<p>Μ. Δουζίνα Μία πρόταση διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών με τη χρήση ΤΠΕ και την εφαρμογή των αρχών του κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Ε. Καραμανέ Η πρόκληση της διδασκαλίας του κριτικού γραμματισμού: διδακτική εφαρμογή στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και Γλώσσα Α' Λυκείου</p>
14:30-18:00	Διάλειμμα για μεσημεριανό		

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (απογευματινή συνεδρία)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και Προγράμματα Σπουδών Προεδρείο: Ε. Γρίβα - Μ. Οικονομάκου	Στρατηγικές κριτικής ανάγνωσης και γραφής Προεδρείο: Μ. Φουντοπούλου - Σ. Χατζησαββίδης	Όροι και όρια του κριτικού γραμματισμού Προεδρείο: Δ. Κουτσογιάννης - Σ. Κοντοβούρκη
18:00-18:30	Μ. Οικονομάκου & Ε. Γρίβα Κριτικός γραμματισμός και Προγράμματα Σπουδών για τη γλωσσική διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: μια συγκριτική μελέτη	Α. Αναστασιάδου & Κ. Ηλιοπούλου Ανάπτυξη στρατηγικών κριτικής ανάγνωσης και γραφής: μια εναλλακτική διδακτική πρόταση	Α. Μιχάλης Κριτική ανάλυση λόγου: δυνατότητες και προβλήματα εφαρμογής της στη γλωσσοεκπαιδευτική διαδικασία
18:30-19:00	Ε. Τουρκοχωρίτη, Ε. Γρίβα, Α. Στάμου Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου: ερμηνευτική προσέγγιση των στοιχείων προώθησης της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού	Μ. Καπετανίδου & Θ. Αγάπογλου Από την κριτική ανάγνωση κειμένων στη δημιουργική γραφή	Σ. Κοντοβούρκη & Ε. Ιωαννίδου Κατασκευές κριτικού γραμματισμού στον λόγο Κύπριων εκπαιδευτικών: σταθερές και μετατοπίσεις κατά τα πρώτα στάδια εφαρμογής ενός Προγράμματος Σπουδών
19:00-19:30	Α. Χαιριστανίδης, Ε. Γρίβα, Α. Στάμου Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα (κριτικού) γραμματισμού	Σ. Παπαδοπούλου & Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη Η αποκάλυψη της «στάσης υψηλής εικονικής ευμένειας» ως εργαλείο για την εμπάθυνση του κριτικού γραμματισμού στη σχολική καθημερινότητα	Ε. Γκένιου Ο κριτικός γραμματισμός στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Δημοτικού για τη Λογοτεχνία
19:30-20:00	Β. Γκολώνη, Α. Στάμου, Ε. Γρίβα Η διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας στα σχολικά βιβλία των Φυσικών Επιστημών της Στ' τάξης του Δημοτικού: κατασκευάζοντας παιδαγωγικές σχέσεις	Μ. Λιάκου, Θ. Σκούρα, Μ. Γαβρηλίδου Εφαρμογή της λειτουργικής γραμματικής στην ανάγνωση κειμένου	Δ. Κουτσογιάννης Κριτικοί γραμματισμοί: διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα
20:00-20:30	Ε. Κονσούλη Καλλιέργεια λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και το Πρόγραμμα Σπουδών του Νέου Σχολείου: μια συγκριτική προσέγγιση	Μ.Ζ. Φουντοπούλου Τεχνικές ανάγνωσης του αρχαιοελληνικού κειμένου υποστηρικτικές του κριτικού γραμματισμού. Διδακτικά παραδείγματα από τα Ομηρικά Έπη και από τη Θεματογραφία Λυκείου	

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία Ι)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και κοινωνικές διαστάσεις Προεδρείο: Δ. Πατρωνίδου - Φ. Τεντολούρης	Κριτικός γραμματισμός και κοινωνική χειραφέτηση Προεδρείο: Α. Χατζηνικολάου - Α. Χατζηπαύλου
9:30-10:00	Α. Καπραβέλου Η γλώσσα της εργατικής τάξης ως μέρος των κοινωνικών-εκπαιδευτικών ανισοτήτων	Θ. Αγάπογλου Ο κριτικός γραμματισμός ως χειραφετητική πρακτική γραμματισμού σε τάξεις υποδοχής
10:00-10:30	Δ. Πατρωνίδου Γλωσσική εκπαίδευση και συγκρότηση έθνους – κράτους: το παράδειγμα της Βουλγαρίας κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	Α. Χατζηνικολάου Σχεδιασμός και υλοποίηση πρακτικών γραμματισμού ως κοινωνική και πολιτική δόμηση της διδασκαλίας με παιδιά Ρομά του Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης
10:30-11:00	Ε. Ψαριανός Η Κριτική Παιδαγωγική του John Dewey Ε.	Γ. Χατζηπαύλου & Α. Χατζηνικολάου Γραμματισμοί γυναικών Ρομά μητέρων «αναλόφων» στο σχολείο του Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης
11:00-11:30	Διάλειμμα για καφέ	

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία ΙΙ)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και πολιτισμικές διαστάσεις Προεδρείο: Α. Στάμου -Ν. Μουράτογλου	Γραμματισμός στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα Προεδρείο: Α. Χατζηπαναγιωτίδου- Ε. Κούλαλη
11:30-12:00	Ν. Μουράτογλου & Π. Τσιρώνη Η κατάκτηση του ακαδημαϊκού γραμματισμού στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση: το παράδειγμα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.	Μ. Κοκκινίδου Προσέγγιση του προφορικού και του γραπτού λόγου μέσα από κείμενα ειδησεογραφίας στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης σε ενήλικες στο πλαίσιο των αρχών του κριτικού γραμματισμού: διδακτικές προτάσεις
12:00-12.30	Ε. Ανδρεαδέλλη, Α. Ιωαννίδου, Ε. Τσιουπλή, Π. Φωκά Κριτικός γραμματισμός στα μουσεία σύγχρονης τέχνης	Ε. Κούλαλη Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού: μια πρόταση διδακτικής αξιοποίησης των τεσσάρων αξόνων προσέγγισης/ανάλυσης κειμένου
12.30-13.30	Κλείσιμο-Απολογισμός	

«Ο λύκος αλλιώς: πώς να 'ναι, πώς; Ψάξε και θα βρεις, κριτικά αν το σκεφτείς». Ο Κριτικός Γραμματισμός στο Νηπιαγωγείο: ένα πρόγραμμα εφαρμογής του

Ευθυμία Γώτη

Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής Ημαθίας

Κωνσταντίνος Δ. Ντίνας

Καθηγητής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Αικατερίνη Κοκοζίδου

Νηπιαγωγός

Abstract

The present symposium is trying to search answers to the following questions: Does the Critical Literacy and its teaching methods –and to what extent– have a place to the kindergarten, or should we postpone it to a later point, when the children “mature”? Are the children in the position to attend and get involved to a project that will attempt to initiate them to its principles and its methods? Can kindergarten teachers –without having special training– to “cope” with such an ambitious plan? Nineteen kindergartens of the Imathia Prefecture and twenty two kindergarten teachers, that were on duty during the school year 2012-2013, participated in the project, which was conducted over a period of eight months. The subject of the project was a poster of “Arktouros” with the title: The wolf, from a different aspect, which was processed under the prism of four philosophical axles that the pedagogic of Critical Literacy recommend: a. The text and the frame of its communication, b. The text as the lingual structure, c. The text as a social process, and d. The text as a subject of evaluation. In the symposium is presented in whole the problematic that was developed in the kindergarten classes and indicative answers of the children are gathered.

1. Εισαγωγή

Στο άρθρο αυτό συνοψίζονται οι πέντε παρουσιάσεις του πρώτου από τα δύο συμπόσια του συνεδρίου, το οποίο ήταν αφιερωμένο στην παρουσίαση του σχεδίου εργασίας «Ο λύκος αλλιώς: πώς να 'ναι, πώς; Ψάξε και θα βρεις, κριτικά αν το σκεφτείς». Με αυτό επιχειρήσαμε να αναζητήσουμε απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Έχει θέση ο Κριτικός Γραμματισμός και οι διδακτικές του πρακτικές —και σε ποια έκταση— στο Νηπιαγωγείο ή πρέπει να τον αφήσουμε για αργότερα, όταν τα παιδιά «ωριμάσουν»;

Είναι σε θέση τα νήπια να παρακολουθήσουν και να εμπλακούν σε ένα σχέδιο εργασίας που θα προσπαθήσει να τα μυήσει στις αρχές και τις μεθόδους του; Μπορούν οι νηπιαγωγοί μας —χωρίς να έχουν προς τούτο ειδικές σπουδές— να «βγάλουν πέρα» ένα τέτοιο φιλόδοξο σχέδιο;

Στο σχέδιο εργασίας, που επεκτάθηκε σε 8 μήνες, πήραν μέρος 19 νηπιαγωγοί του νομού Ημαθίας και 22 νηπιαγωγοί¹ που υπηρετούσαν σ' αυτά τη σχολική χρονιά 2012-13. Το «αντικείμενο επεξεργασίας» του σχεδίου ήταν μια αφίσα του Αρκτούρου με τον τίτλο: *Ο λύκος αλλιώς*.

Αντιμετωπίσαμε και επεξεργαστήκαμε την αφίσα υπό το πρίσμα των τεσσάρων αξόνων που προτείνει η Παιδαγωγική του Κριτικού Γραμματισμού:

- α. το κείμενο και το πλαίσιο επικοινωνίας του, μέσα από το οποίο αντιπαρατίθεται ο μύθος με την πραγματικότητα με σκοπό την ενημέρωση, τον προβληματισμό και την ανατροπή του στερεότυπου που θέλει τον λύκο κακό,
- β. το κείμενο ως προς τη γλωσσική του δομή, όπου εστίασαμε στη χρήση των ουσιαστικών και των ρημάτων, στο λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται, στις γραμματοσειρές και τα σημεία στίξης τα οποία συνδέουν το κείμενο με τις εικόνες· κι ως προς τη νοηματική του δομή, όπου εντοπίσαμε τα νοήματα και τα υπο-νοήματα που προκύπτουν από την επιλογή των λέξεων και των εικόνων που χρησιμοποιούνται, για να εξυπηρετηθεί ο στόχος του πομπού,
- γ. το κείμενο ως κοινωνική πρακτική ανιχνεύοντας τις προθέσεις του συντάκτη, το ύφος και το ιδεολογικό περιεχόμενο του κειμένου και τις σχέσεις εξουσίας που το διέπουν,

¹ οι: Απιδοπούλου Σοφία, Γκουβεντάρη Πόπη, Γούρκου Χριστίνα, Δάμτσιου Πόπη, Ζιαμπούλη Κατερίνα, Κακάνη Ευαγγελία, Καντά Λίτσα, Καρασάββα Λευκή, Καρασάββα Χριστίνα, Καρασίμου Μαρία, Κοκοζίδου Κατερίνα, Κοπαρανίδου Γιώτα, Κουτσογιώτα Αλέκα, Κυράνου Ελένη, Μπαξεβανίδου Αγγελική, Πίτση Τασούλα, Σκρίμπα Ευαγγελία, Σμέρνου Εύη, Σταμάτη Σάσα, Τόλιου Ελένη, Φραγκότση Ελένη, Χολέβα Όλγα. Τις ευχαριστούμε και τις συγχαίρουμε και από τη θέση αυτή.

- δ. το κείμενο ως αντικείμενο *αξιολόγησης*, ως προς την επίτευξη του τελικού του στόχου, δηλαδή την αλλαγή της στάσης και συμπεριφοράς των παιδιών απέναντι στα στερεότυπα σχετικά με τον λύκο.

Παρουσιάζουμε στη συνέχεια πολύ συνοπτικά την προβληματική που αναπτύχθηκε στις 22 τάξεις των 19 νηπιαγωγείων και σταχυολογούμε ενδεικτικές απαντήσεις των παιδιών, τα οποία σημειωτέον συμμετείχαν με μεγάλη προθυμία και ζωνφό ενδιαφέρον σε όλη τη διάρκεια ανάπτυξης του προγράμματος.

2α. Προσέγγιση του κειμένου και του πλαισίου επικοινωνίας του

α. *Εντοπισμός του συγκεκριμένου*: με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος η φιλοζωική οργάνωση Αρκτούρος διοργάνωσε μια γιορτή με σκοπό να μάς ενημερώσει για τον «λύκο, τον παρεξηγημένο κυνηγό των δασών».

β. *Πεδίο, τι συμβαίνει (το θέμα)*: αφίσα με θέμα την ενημέρωση των ανθρώπων ότι ο λύκος είναι ένα παρεξηγημένο ζώο, οπτική που υιοθετείται συνήθως από τα παραμύθια. Αντιπαραθέτει τον μύθο, ότι ο λύκος είναι ένα ζώο κακό, με την πραγματικότητα.

γ. *Τόνος, ποιοι παίρνουν μέρος και ποια η σχέση τους (σχέση κειμένου-αναγνώστη)*: η σχέση πομπού - δέκτη είναι ισότιμη, αφού ο δημιουργός της αφίσας περιλαμβάνει και τον εαυτό του στην ομάδα των αναγνωστών μέσω του α' προσώπου πληθυντικού αριθμού.

δ. *Τρόπος, πώς*: πολυτροπικό κείμενο που συνδυάζει εικόνα, φωτογραφία και σύντομες προτάσεις. Έχει τη μορφή αφίσας, χρησιμοποιεί διαφορετικού μεγέθους γραμματοσειρά και διαφορετικά χρώματα.

ε. *Αποδέκτης*: απευθύνεται στο ευρύ κοινό.

στ. *Σκοπός*: η αφίσα μάς παροτρύνει να δούμε τον λύκο διαφορετικά στοχεύοντας στην αποδόμηση του στερεότυπου που τον θέλει κακό.

2β. Πρακτική Εφαρμογή του κειμένου και του πλαισίου επικοινωνίας (Δραστηριότητες)

Η αφίσα τοποθετείται σε σημείο όπου τη βλέπουν όλα τα παιδιά. Παρατηρούν και περιγράφουν το είδος αυτού του έντυπου λόγου. Βρίσκουν ότι έχει γράμματα και εικόνες. Αναλύουν την εικόνα με τη βοήθεια ερωτήσεων, μέρος των οποίων

παρατίθενται στη συνέχεια μαζί με ενδεικτικές απαντήσεις των νηπίων —μερικές από αυτές πολύ ευρηματικές.

Τι βλέπετε στην αφίσα;

- Είναι ο λύκος και η Κοκκινোসκουφίτσα.
- Μαύρα δέντρα και μια γάτα.
- Μια Κοκκινোসκουφίτσα, δέντρα, λύκο κι ένα λυκόσκυλο.
- Είναι ένας λύκος που δείχνει τα δόντια του και θέλει να φάει!
- Σκυλί και αρκούδα!

Τι χρώματα έχει;

- Μαύρο, καφέ, πράσινο και κόκκινο... και πορτοκαλί και ροζ γλώσσα!... είναι του λύκου!
- Έχει και κίτρινο!

Ξέρετε ποιο ζώο είναι αυτό;

- Λύκος!
- Σκύλος!

Από ποιο παραμύθι είναι αυτή η εικόνα;

- Από την Κοκκινোসκουφίτσα!

Το κοριτσάκι τι κάνει;

- Φοβάται μην τη φάει ο λύκος.

Πώς το καταλάβατε;

- Έχει μεγάλα, γουρλωτά μάτια. Κρύβεται.
- Θέλει να τη φάει, γι' αυτό την κοιτάζει από μακριά. Τα φρύδια του είναι μαζί. (ενωμένα).
- Είναι σαν παιχνίδι (φαίνεται στην εικόνα πολύ μικρή σχετικά με το λύκο).
- Έχει μεγάλα μάτια (γουρλωτά) και ανοιχτό το στόμα. Φωνάζει.
- Φοβάται κι έχει πάει πίσω από το δέντρο.
- Είναι κοντά στο δέντρο, φοβάται και του λέει «φύγε»
- Του λέει «stop» με το χέρι κι έχει κολλήσει στο δέντρο.

Η συγκεκριμένη αφίσα συνδυάζει σκίτσο και φωτογραφία· το σκίτσο είναι από το παραμύθι της Κοκκινোসκουφίτσας και η φωτογραφία δείχνει έναν αληθινό λύκο.

Τι μπορεί να θέλει να κάνει ο λύκος στην εικόνα;

- *Θέλει να την φάει! Δείχνει τα δόντια του!*
- *Ο λύκος μιλάει με την Κοκκινোসκουφίτσα.*
- *Ο λύκος είναι νευριασμένος και άγριος και η ουρά του είναι σε τρομακτική στάση!*
- *Είναι μαύρος, θυμωμένος... με το στόμα κλειστό!*
- *Είναι άγριος, ρωτάει την Κοκκινোসκουφίτσα πού θα πάει και του λέει «στη γιαγιά».*
- *Θυμωμένος, γιατί δεν μπορεί να πιάσει την Κοκκινোসκουφίτσα.*

Πώς νιώθει ο λύκος στη φωτογραφία ;

- *Λυπημένος... γιατί δεν έχει να φάει και να πιει!*
- *Στενοχωρημένος! Μπορεί να κλαίει!*
- *Είναι λυπημένος, γιατί δεν έχει τους γονείς του ή το παιδί του!*
- *Μπορεί να σκότωσαν το παιδί του!*
- *Έχει παραπονεμένα μάτια, γιατί μπορεί να θέλει φαγητό, παρέα, νερό, χαίδεμα, προσοχή! Να τον αγαπάμε!*
- *Ο λύκος είναι γλυκός και στεναχωρημένος!*
- *Είναι λυπημένος, γιατί θέλει να τον πάμε σπίτι του, επειδή χάθηκε!*
- *Δεν έχει φίλους!*

Γιατί δεν έχει;

- *Τους τρώει όλους!*

Πού ζει ο λύκος;

- *Στο δάσος με τα μεγάλα δέντρα!*
- *Στις σπηλιές!*

Ποια εικόνα σας αρέσει πιο πολύ και γιατί;

- *Ο λυπημένος, γιατί λυπάται το παιδάκι του που θα το φάει ο λύκος.*
- *Ο λυπημένος, γιατί δεν ορμάει!*
- *Η δεύτερη φωτογραφία, γιατί... μ' αρέσουν οι αληθινοί λύκοι!*

Γιατί η αφίσα μάς δείχνει έναν λύκο κι όχι κάποιο άλλο ζώο;

- *Επειδή η Κοκκινোসκουφίτσα, ενώ είδε κι άλλα ζώα, δεν πρόλαβε να τα μιλήσει, γιατί την αγρίεψε ο λύκος!*
- *Γιατί ήταν το παραμύθι της Κοκκινোসκουφίτσας!*

Τελειώνοντας τη συζήτηση ρωτάμε τα παιδιά αν στην αφίσα βλέπουν μόνο εικόνες και ζητάμε να μαντέψουν το γραπτό κείμενο.

Στην αφίσα βλέπετε μόνο εικόνες;

Όχι... και γράμματα! Τα πράσινα, τα μαύρα κι ένα πορτοκαλί!

Για τι πράγμα μας μιλάει η αφίσα;

- *Για τους λύκους και το κοριτσάκι!*
- *Για να μας δείξει τον λύκο αγριεμένο!*
- *... και φοβισμένο!*
- *... και η Κοκκίνοσκουφίτσα τρέμει και φοβάται!*

Αφού ακούσαμε τα παιδιά, διαβάσαμε το κείμενο δείχνοντας μία-μία τις λέξεις. Μετά την ανάγνωση της αφίσας επικεντρωνόμαστε στον σκοπό της δημιουργίας της.

Τι είναι η αφίσα;

- *Είναι κάτι που διαφημίζει!*
- *Μπορεί να διαφημίζει και η τηλεόραση!*
- *Η αφίσα μάς λέει να πάνε οι άνθρωποι να δούνε κάτι!*
- *Είναι ένα χαρτί που το κολλάνε στον τοίχο!*
- *Έχει ζωγραφιές και λόγια και το βάζουμε, για να βλέπουμε πότε να πάμε... στο τσίρκο... στο σινεμά...*
- *Έχει χρώματα και γράμματα!*

Εσείς έχετε ξαναδεί αφίσα;

- *Ναι. Στο τσίρκο!*
- *Στην τηλεόραση!*
- *Ναι, την αφίσα που φτιάξαμε για τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Μακροχωρίου με το σύνθημα «Αγαπάμε τα βιβλία»!*

Ποιος λέτε να έχει φτιάξει την αφίσα;

- *Ο ζωγράφος!*
- *Ο συγγραφέας!*

- Την έφτιαζαν, για να μας κάνουν πιο έξυπνους!

Τι θέλει να μας πει η αφίσα;

- Ότι ο λύκος είναι στεναχωρημένος, επειδή δε βρήκε το δρόμο για το σπίτι του!
- Δεν βρήκε το μονοπάτι, για να βρει την Κοκκίνοσκουφίτσα και να τη φάει!
- Μαθαίνουμε για τους λύκους!
- Την αλήθεια! Ότι είναι έτσι κι όχι παιδικά παραμύθια!
- Ότι ο λύκος δεν είναι πάντα μόνο κακός!
- Είναι και καλός και τρώει μόνο ζώα!

Τι σκοπό έχει η αφίσα;

- Να μας δείξει πώς είναι οι λύκοι στο παραμύθι και πώς πραγματικά!
- Να μας ενημερώσει ότι κάποια ζώα εξαφανίζονται από τη γη! Ότι είναι ζώο προς εξαφάνιση.

3α. Προσέγγιση του Κειμένου ως Γλωσσική και Νοηματική Δομή

α. Γλωσσική δομή, γραμματικές επιλογές, συνοχή-συνεκτικότητα

Η αφίσα είναι πολυτροπικό κείμενο στο οποίο οι εικόνες επεξηγούνται, συμπληρώνονται και ενισχύονται από το κείμενο. Το κείμενο της αφίσας χρησιμοποιεί α' πληθυντικό πρόσωπο, το οποίο δηλώνει συμμετοχικότητα, καθώς και ουσιαστικά (μύθος, λύκος, αλήθεια) και ρήματα (κοίμισε, ζυπνάει). Το λεξιλόγιο είναι απλό και σαφές. Οι δύο γραμματοσειρές με το διαφορετικό χρώμα και το μέγεθος και η χρήση αποσιωπητικών δηλώνουν τη συνοχή και τη συνεκτικότητα του κειμένου και «δένουν» το κείμενο με τις εικόνες. Τέλος, δίνονται συνοπτικές μεν αλλά ακριβείς πληροφορίες.

Αναλυτικότερα:

α. δίνεται έμφαση στη λέξη **αλλιώς**, η οποία είναι γραμμένη με διαφορετικής κατεύθυνσης και χρώματος λάμδα. Το κόκκινο λάμδα συνδέεται με αυτό της Κοκκίνοσκουφίτσας (και είναι το «λάθος» γραμμένο γράμμα), το δε πράσινο (λ) συνδέεται με το πράσινο χρώμα της λέξης λύκος.

β. η λέξη λύκος είναι γραμμένη με γράμματα του ίδιου μεγέθους με τη λέξη αλλιώς, δίνοντας έμφαση στο εν λόγω ζώο, κεντρικό θέμα της αφίσας.

γ. το κείμενο και οι εικόνες στηρίζονται σε αντιθέσεις (υπάρχει στενή σχέση των αντιθέσεων με τη λέξη αλλιώς), π.χ.: κοίμισε - ζυπνάει (νοηματική αντίθεση και

αντίθεση χρόνων των ρημάτων αόριστου-ενεστώτα), *μύθος - αλήθεια*, σκίτσο-πραγματική φωτογραφία, ο λύκος μακριά - κοντά.

Μέσα από αυτές τις αντιθέσεις υπονοείται η αντίθεση του παρελθόντος (που χαρακτηρίζεται από τη διαστρέβλωση της πραγματικότητας) με το παρόν (που είναι αληθινό, πραγματικό).

β. Νοηματική Δομή

Η λέξη **αλλιώς**, η οποία θεωρήθηκε ότι είναι ο πυρήνας της φιλοσοφίας του μηνύματος που εκπέμπεται, δίνει έμφαση στην αντίθεση, στη διαφορετική οπτική που οφείλουμε να υιοθετήσουμε για τον λύκο. Το παραμύθι (*μύθος*) στο παρελθόν (*κοίμισε*), με κεντρικό πρόσωπο την απροστάτευτη Κοκκινোসκουφίτσα (με την πλάτη στο δέντρο), η οποία κινδυνεύει από τον άγριο λύκο (εντυπωσιάζουν τα τεράστια δόντια του, όπως επίσης και το εξίσου μεγάλο μέγεθος του σώματός του, σε σύγκριση με το δικό της μέγεθος) μας οδήγησε στην αποδοχή του στερεότυπου του λύκου ως ζώου βίαιου και επικίνδυνου.

Ο Αρκτούρος χρησιμοποιώντας όλες αυτές τις αντιθέσεις επιδιώκει την ανατροπή του στερεότυπου. Η αλήθεια και η πραγματικότητα δε βρίσκονται στον μύθο και γι' αυτό οφείλουμε να αφυπνιστούμε και να αντιμετωπίσουμε τον λύκο στο πλαίσιο της αναγκαιότητας της ύπαρξής του μέσα στη φύση.

3β. Πρακτική Εφαρμογή (Δραστηριότητες)

Η αφήσα ως γλωσσική και νοηματική δομή

Όπως και στον σχολιασμό του κειμένου και του επικοινωνιακού του πλαισίου, τα θέματα που επεξεργάζεται κάθε ομάδα δεν έχουν στεγανά μεταξύ τους και, επομένως, οι δραστηριότητες έχουν μεικτό χαρακτήρα. Δόθηκε μεγάλη έμφαση κατά τις δραστηριότητες στη λειτουργική γραμματική και στη γραμματική της εικόνας (συστατικά στοιχεία του κριτικού γραμματισμού)

Επειδή διαπιστώσαμε ότι κάποια παιδιά φάνηκε ότι δε γνώριζαν το παραμύθι της «Κοκκινোসκουφίτσας», τους το διαβάσαμε/ αφηγηθήκαμε και τους ζητήσαμε να ζωγραφίσουν σχετικά. Μετά ακολούθησε συζήτηση, όπως φαίνεται πιο κάτω:

Τι βλέπετε σε αυτήν την εικόνα;

- Την Κοκκίνοσκουφίτσα. Έχει ένα κόκκινο σκουφί. Κρατάει καλάθι. Έχει το χέρι της ψηλά. Μιλάει στο λύκο.

Τι να του λέει άραγε;

- Φύγε, φύγε. Μη, μη με φας.

Ο λύκος πώς είναι;

- Μαύρος... άγριος... τρέχουν τα σάλια του, γιατί πεινάει... τα δόντια του είναι κοφτερά. Είναι κακός, γιατί έφαγε την Κοκκίνοσκουφίτσα και τη γιαγιά.

Πώς νιώθει η Κοκκίνοσκουφίτσα;

- Αυπημένη, τρομαγμένη, γιατί είναι ο λύκος τρομερός. Φοβισμένη. Παραξενεμένη, γιατί δεν τον περιμένει να τον δει. Φοβάται και πάει πίσω, πίσω να μην τη φάει.

Πώς νιώθει ο λύκος;

- Είναι θυμωμένος. Βλέπεις, τα δόντια του τα κάνει έτσι (δείχνει). Είναι αγριεμένος. Τα δόντια του είναι σφιχτά, μεγάλα.

Δραματοποίηση

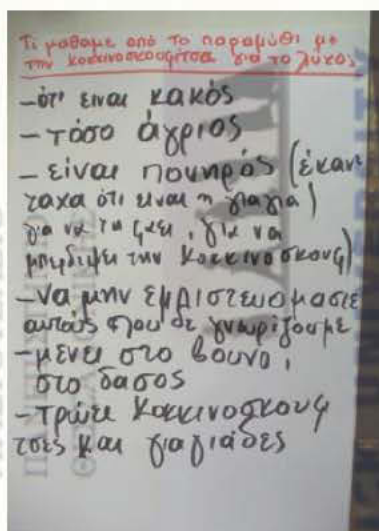
Τα παιδιά άρχισαν να κάνουν μορφασμούς και προέκυψε δραματοποίηση, στην οποία τα παιδιά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες. Η μία έπαιζε την Κοκκίνοσκουφίτσα, η οποία χαρούμενη, ανέμελη χαιρετούσε τη μαμά της και μάζευε λουλούδια στο δάσος, για να τα πάει στη γιαγιά της. Όταν βλέπει τον λύκο τρομάζει, φοβάται και οπισθοχωρεί. Υψώνει το χέρι της για να τον σταματήσει. Η άλλη ομάδα έπαιζε τον «κακό» τον λύκο, που παραμόνευε. Ήταν άγριος, επιθετικός, πονηρός.

Συμπεράσματα

Στη συνέχεια παραθέτουμε δείγματα δραστηριοτήτων, οι οποίες μας οδήγησαν στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τον λύκο.

Τι μάθαμε από το παραμύθι «Κοκκινόσκουφίτσα» για τον λύκο;

Συζήτηση σχετικά με τη φωτογραφία του λύκου

Εδώ τι βλέπετε;

- Είναι αυτός άλλος λύκος. Είναι αληθινός, από φωτογραφία. Είναι από το δάσος. Είναι πιο μεγάλος... λίγο άσπρος... λίγο μαύρος... δεν είναι αγριεμένος... δείχνει σα να κλαίει... σα να μην έχει τίποτα να φάει... Είναι στεναχωρημένος... επειδή δεν έχει να φάει.

Πώς νιώθει σε αυτήν τη φωτογραφία ο λύκος;

- Όχι σαν παραμύθι. Δεν είναι πολύ κακός, είναι σα να γελάει, κοιτάζει το στόμα.
- Δε χαμογελάει. Όταν χαμογελάς, φουσκώνουν τα μάγουλά σου. Δε φουσκώνουν τα μάγουλά του.
- Ο λύκος είναι λυπημένος.
- Τίποτε από τα δύο, ούτε χαρούμενος, ούτε λυπημένος, ούτε θυμωμένος... απλά κοιτάει.
- Παραξενεμένος είναι, κοιτάει λίγο περίεργα.
- Νιώθω ότι θα τον κυνηγήσουνε.

Ποια εικόνα σάς αρέσει πιο πολύ και γιατί;

- Και τα δυο μ' αρέσουν, γιατί είναι ωραία, είναι αληθινό και ζωγραφιά. Η φωτογραφία, γιατί είναι αληθινός... γιατί είναι όμορφος.

Ανάγνωση παραμυθιού «Κοκκινσκομφίτσα» από άλλη οπτική

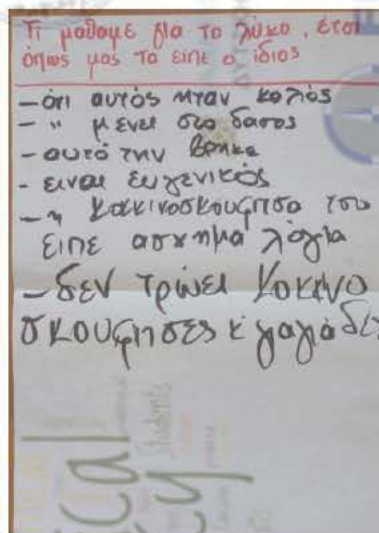
Διαβάσαμε το ίδιο παραμύθι, το οποίο όμως αυτήν τη φορά παρουσίαζε τα γεγονότα από την οπτική του λύκου.

Σχόλια παιδιών μετά την ανάγνωση

- Μιλάει τώρα ο λύκος για την Κοκκινσκομφίτσα.
- Ο λύκος είναι λυπημένος.
- Η Κοκκινσκομφίτσα δεν ήταν ευγενική με το λύκο... αυτά που έλεγε στο λύκο για τ' αφτιά του... για τα μάτια του... για τα δόντια του... Ήταν πολύ ενοχλητικά για το λύκο και ένιωθε άσχημα.

Τι μάθαμε από το παραμύθι, ποια νέα οπτική

Συζητήσαμε το γεγονός ότι η ίδια ιστορία παρουσιάζεται με εντελώς διαφορετικό τρόπο και ο λύκος εμφανίζεται τελείως διαφορετικός. Βγάλαμε σχετικά συμπεράσματα.

Ζωγραφική των δύο λύκων

Διαβάσαμε τα συμπεράσματα που είχαμε καταγράψει μετά την ανάγνωση των δύο παραμυθιών σχετικά με το πώς παρουσιάζεται ο λύκος σε αυτά. Σε διπλωμένη κόλλα χαρτί οι μαθητές ζωγραφίζουν και τους δύο τρόπους.

Συζήτηση σχετικά με το κείμενο

Θέλω να κοιτάξετε με προσοχή την αφίσα. Εκτός από τις εικόνες υπάρχει κάτι άλλο;

- Γράμματα.

Ωραία. Πώς να τα διαβάσουμε; Από πού να ξεκινήσουμε;

(σηκώνεται κάποιος και δείχνει τον συμβατικό τρόπο ανάγνωσης).

Ας διαβάσω λοιπόν: μάς κοίμισε ο μύθος, αλλιώς, ο λύκος, μάς ξυπνάει η αλήθεια (γελάνε).

- Όμως από εκεί αρχίζουμε.

Ναι, όμως γελάσατε. Καταλαβαίνετε τι θέλει να πει; Έχει νόημα;

- Όχι.

Λέτε να υπάρχει άλλος τρόπος;

(δείχνει κάποιος χιαστί).

Πώς το σκέφτηκες;

- Έχει μαύρα γράμματα και πράσινα. Και έχει και τελίτσες.

Θα σάς το διαβάσω έτσι (διαβάζουμε). Τώρα έχει νόημα; Το καταλαβαίνετε;

- Ναι. Όμως να το διαβάσεις ξανά από εδώ.

Μας κοίμισε ο μύθος... ο λύκος. Πώς σάς φαίνεται;

- Όχι.

Καταλαβαίνω ότι σάς δυσκολεύει αυτό, να το διαβάσουμε έτσι (χιαστί). Γιατί;

- Πάντα από εκεί αρχίζουμε. Ναι και όταν τελειώνουμε πάμε εκεί (δείχνουν).

Σωστά. Όμως είπατε ότι δεν το καταλαβαίνετε έτσι (σηκώνεται ένα παιδάκι).

- Να, έτσι (χιαστί). Έχει και αυτά (δείχνει τα αποσιωπητικά). Έχει και μ,α,ς και μ,α,ς. Και τα γράμματα εδώ είναι ίδια γράμματα. Πράσινα και μεγάλα.

Είναι εντυπωσιακό το πόσο τα παιδιά έχουν ενστερνιστεί τη συμβατική φορά της ανάγνωσης και πόσο δυσκολεύτηκαν να αλλάξουν τους τύπους και τις νόρμες της. Επίσης είναι πολύ ενδιαφέρον ότι εντόπισαν στοιχεία συνοχής και συνεκτικότητας του κειμένου, τα οποία τελικώς τους βοήθησαν να υιοθετήσουν άλλον τρόπο ανάγνωσης, μη συμβατικό μεν αλλά λειτουργικό και αποτελεσματικό.

- Εδώ έχει δύο λ και ένα λ. Γιατί κυρία δύο πράσινα και ένα κόκκινο;

Εσείς τι λέτε;

(σηκώνεται ένα παιδάκι και φέρνει την κάρτα με το όνομα Μαρκέλλα).

- Να, εδώ έχει δύο λ. Όχι ανάποδα. Ναι, αυτά κοιτούν μαζί, το άλλο από την άλλη.

Ναι. Γιατί λέτε να συμβαίνει αυτό;

- Μπερδεύτηκαν και το κάνανε κόκκινο και το κάνανε από την άλλη.
- Όχι, δε μπερδεύτηκαν. Το έκαναν κόκκινο, γιατί αυτό που είπαμε μας λέει. Ότι αυτός μένει... να σημαίνει ότι είναι μια απάντηση που είναι λάθος.
- Το έβαλε αυτός που έφτιαξε την αφίσα, για να ξεχωρίζει. Ήθελε να ξεχωρίζει το λάθος. Επίτηδες το έκανε.

Και εγώ νομίζω πως επίτηδες έγινε αυτό το λάθος και δε μπερδεύτηκαν αυτοί που το έφτιαξαν. Αυτό το χρώμα το βλέπετε αλλού στην αφίσα;

- Ναι, στην Κοκκινোসκουφίτσα.

Γιατί λέτε να συμβαίνει αυτό;

- Είναι το λάθος το λ, το ίδιο χρώμα. Το κόκκινο λ είναι από το παραμύθι με την Κοκκινোসκουφίτσα και το πράσινο λ είναι από την αλήθεια. Κυρία, πώς δεν τον έφαγε το φωτογράφο ο λύκος που πήγε τόσο κοντά;

Εσείς τι λέτε; Τρώνε οι λύκοι ανθρώπους;

- Ναι, μου το είπε ο μπαμπάς μου.
- Όχι, φοβούνται.

Πώς το ξέρετε αυτό;

- Φοβούνται γιατί οι άνθρωποι έχουν όπλα. Ναι, είναι κνηγοί.

Επεξεργασία των νοημάτων των λέξεων

Η νηπιαγωγός έγραψε σε ένα χαρτί τις λέξεις *κοιμίζω, ζυπνάω, μύθος, αλήθεια, αλλιώς*. Ζήτησε από τους μαθητές να της πουν τι σημαίνουν οι λέξεις αυτές και να τις χρησιμοποιήσουν λέγοντας κάτι, να γίνει δηλαδή επεξεργασία των νοημάτων των λέξεων και η χρήση τους στον λόγο.

Συζήτηση για τα νοήματα

Τι νομίζετε ότι θέλει να πει η αφίσα για τον λύκο, όταν λέει «μας κοίμισε ο μύθος»;

- Ότι μας κοίμισε όχι ο μπαμπάς αλλά ο μύθος. Ότι η μαμά μάς διάβαζε ένα παραμύθι και κοιμηθήκαμε.

Γιατί δεν το λέει έτσι;

- Έτσι είναι η αφίσα. Έτσι ήθελε ο συγγραφέας. Λέει το ψέμα που είπε ότι τρώει ο λύκος ανθρώπους. Ναι, είναι γιατί δεν υπάρχει, είναι σαν «τάχα».

Τελικά, τρώει ο λύκος ανθρώπους;

- Όχι.

Από πού το γνωρίζετε αυτό;

- Έφερε η Ιωάννα ένα βιβλίο για τον λύκο. Έλεγε ότι τρώει μικρά ζώα.

Το παραμύθι τον παρουσιάζει αλλιώς.

- Οι άνθρωποι τον κνηγάνε τον λύκο και τον σκοτώνουν. Ναι, οι κνηγοί και όλοι.

Χρώματα και μεγέθη

Κλείστε τα μάτια σας και μόλις πω «τρία» θα τα ανοίξετε και θα κοιτάξετε την αφίσα.

Πού θα κοιτάξετε πρώτα; Πού πέφτει το βλέμμα σας;

(τρεις στο «μας κοίμισε», ένας σε όλη την αφίσα, έξι στο «αλλιώς»).

Γιατί λέτε ότι κοιτάζατε το «μας κοίμισε»;

- *Μήπως γιατί είναι πάνω; Είναι στην αρχή.*

Γιατί κοιτάζατε στο «αλλιώς»;

- *Είναι με μεγάλα γράμματα. Έχει το κόκκινο λ.*

Ναι. Λέτε αυτό να έγινε τυχαία;

- *Όχι, για να ξεχωρίζει.*

Αν θέλουμε να ξεχωρίσει κάτι, να το τονίσουμε, έτσι που κάποιος να το προσέξει, τι κάνουμε; Αν κάνουμε, π.χ., μια ζωγραφιά και θέλουμε να προσέξουν τη μαμά μας...

- *Την κάνουμε όμορφη. Της βάζουμε μακριά μαλλιά. Ναι, και σκουλαρίκια. Ναι, και στη μύτη.*

Για να δούμε τη ζωγραφιά κάποιου παιδιού. Τι προσέχετε σε αυτήν;

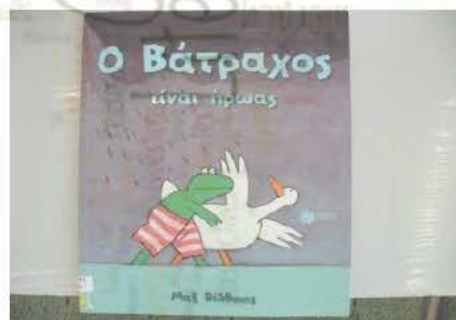
- *Τον ήλιο.*

Γιατί;

- *Γιατί έχει βάλει μάτια και στόμα, ενώ ο ήλιος δεν έχει.*

Δηλαδή, προσέχουμε κάτι που δε συνηθίζεται, που είναι περίεργο.

Για να δούμε τώρα το εξώφυλλο ενός παραμυθιού.

Τι παρατηρείτε πρώτα; Τι ξεχωρίζει;

- *Ο βάτραχος. Η πάπια που είναι άσπρη. Τα γράμματα, τα έκανε μεγάλα. Ναι, και πάνω. Ναι, και από κάτω είναι μαύρο (κάτω από τα γράμματα).*

Νομίζετε ότι όλα αυτά έγιναν κατά λάθος ή αυτός που έφτιαξε το εξώφυλλο τα σκέφτηκε και τα διάλεξε να είναι έτσι;

- *Ναι, τα διάλεξε. Όπως στη φόρμα μου. Τα έκαναν άσπρα τα γράμματα, για να φαίνονται.*

Ναι, κάποια χρώματα ξεχωρίζουν πολύ, όταν βρίσκονται πάνω σε άλλα. Ας πούμε, το κόκκινο ξεχωρίζει σχεδόν παντού. Κοιτάζτε τη μπλούζα του Γιώργου. Ποια γράμματα φαίνονται πιο πολύ;

- *Τα κόκκινα.*

- *Ναι και η μπλούζα μου έχει έναν πολύ μεγάλο Μίκο.*

Γιατί λέτε ότι τον έφτιαξαν μεγάλο;

- *Γιατί ήταν μεγάλη η μπλούζα. Γιατί ήθελαν να φαίνεται.*

Μπορούσαν να τον φτιάξουν μικρότερο.

- *Για να τον δούμε. Ναι, για να τον δούμε εύκολα, να φαίνεται ότι είναι για παιδί. Να την αγοράσουμε.*

Πώς θα σας φαινόταν αν ήταν μόνο καφέ;

- *Όχι ωραία. Καλύτερα έτσι.*

Σήμερα, μπαίνοντας στην τάξη αμέσως πρόσεξα κάτι. Ας βγούμε όλοι έξω και μπαίνοντας να μου πείτε τι προσέξατε πρώτα.

- *Τα νανάκια, γιατί είναι κόκκινα, μεγάλα.*
- *Γιατί ήταν μπροστά, όχι πίσω.*

Το τζάμι το προσέξατε;

- *Όχι.*

Γιατί όχι;

- *Δεν έχει χρώμα και είναι μακριά.*

Πειραματισμοί με χρώματα

Επάνω σε τρία χαρτόνια, διαφορετικού χρώματος, τα παιδιά ζωγράφισαν με διαφορετικών χρωμάτων μαρκαδόρους. Διαπίστωσαν ότι ένα χρώμα μπορεί να φαίνεται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το φόντο στο οποίο βρίσκεται.

Τρίπτυχο

Διπλώσαμε ένα χαρτί σε τρία μέρη. Όπως καθόμαστε στην παρεούλα, κάθε παιδί ζωγράφισε, χωρίς καμία οδηγία ό,τι ήθελε. Όταν τελειώσανε, ζητήθηκε να δώσουν στο έργο τους έναν τίτλο. Το ονομάσανε «ένα χωριό».

Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος του χαρτιού, αποφασίσαμε τι θέλαμε να τονίσουμε (τα αυτοκίνητα). Κάθε παιδί, με τη σειρά, ξαναζωγράφισε ό,τι είχε ζωγραφίσει αρχικά φροντίζοντας να το κάνει όσο το δυνατόν πιο διακριτό. Το παιδί που είχε ζωγραφίσει το αυτοκίνητο έπρεπε να βρει τρόπους, ώστε να φαίνεται αμέσως, να ξεχωρίζει. Δώσαμε τον τίτλο στη ζωγραφιά «ένα χωριό με γίγαντες αυτοκίνητα».

Το ίδιο επαναλήφθηκε και στο τρίτο μέρος, στο οποίο τονίστηκαν οι άνθρωποι και δόθηκε ο τίτλος «ένα χωριό με γίγαντες ανθρώπους».

Τονίζουμε σε ζωγραφιά

Σε διπλωμένη κόλλα τα παιδιά έπρεπε να ζωγραφίσουν στα δύο μέρη της την ίδια ζωγραφιά. Στο ένα μέρος έπρεπε να χρησιμοποιήσουν όποιον τρόπο ήθελαν, για να τονίσουν κάτι και στο άλλο έπρεπε να τονίσουν κάτι άλλο.

Η λέξη «αλλιώς» παντού

Αναρωτηθήκαμε πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε αλλιώς το πρόγραμμα ή ό,τι άλλο τα παιδιά επιθυμούσαν στο σχολείο. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιες από τις προτάσεις τους:

- Να αλλάζουμε θέση στα τραπέζια και τις καρέκλες, τις πλαστελίνες και τους μαρκαδόρους
- Να μην κοιμόμαστε στο ολοήμερο
- Να αλλάζουμε το πρόγραμμα
- Να κάνουμε τη συζήτηση στην παρεούλα, στο προαύλιο
- Να γευματίζουμε στην αυλή

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

1913 - 2013
100 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΡΑΜΑ

Χρυσοδευτέρα

Σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριότητας, αποφασίσαμε ότι το πρόγραμμα «αλλιώς» θα εφαρμοζόταν στο σχολείο κάθε Δευτέρα. Τα παιδιά σκέφτηκαν αρκετά ονόματα για την ημέρα αυτή, όπως: *Γιορτινή Δευτέρα, Όμορφη, Καλή, Αλλιότικη, Παιχνιδοδευτέρα, Χρυσοδευτέρα, Αλλαγοδευτέρα*. Τελικά ψήφισαν και αποφάσισαν να ονομάζεται η μέρα *Χρυσοδευτέρα*, γιατί:

- Είναι χρυσή
- Είναι λαμπερή
- Είναι τόσο όμορφη

Ζωγράφισε ο καθένας ό,τι ήθελε, για να στολίσει την αφίσα στην οποία γράψανε *Χρυσοδευτέρα* και την ανάρτησαν σε περίοπτη θέση στην τάξη.

Ένα παιδί έφτιαξε με χαρτόνια τη Χρυσοδευτέρα.

Ο Κριτικός Γραμματισμός στην Παιδική Πράξη

Κάθε Δευτέρα αλλιώς

Κάθε Δευτέρα, μέχρι το τέλος της χρονιάς, ήταν «αλλιώς».

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1913 - 2013
100
ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΡΑΜΑ

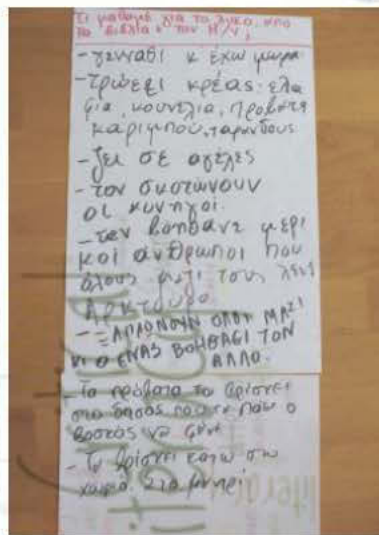
Ψάχνουμε για τον λύκο

Ρωτήσαμε τα παιδιά αν ήταν αρκετά όσα έμαθαν για τον λύκο ή ήθελαν να ψάξουμε περισσότερες πληροφορίες. Ψάξαμε σε βιβλία και στον Η/Υ. Εκτυπώσαμε φωτογραφίες.

Ο λύκος που ανακαλύψαμε

Αφού ψάξαμε στον Η/Υ και σε βιβλία που έφεραν τα παιδιά στο σχολείο, βγάλαμε εκ νέου τα συμπεράσματά μας, τα οποία ήταν διαφορετικά από εκείνα που προέκυψαν διαβάζοντας το παραμύθι «Κοκκινοσκουφίτσα» και στις δύο εκδοχές του, βλ. εικόνα.

Δραματοποίηση

Έχοντας τώρα αποκτήσει περισσότερες πληροφορίες και προσεγγίσει διάφορες οπτικές, τα παιδιά οδηγήθηκαν σε νέα δραματοποίηση.

Παρουσίαση όλων των εμπλεκομένων

Μετά τη δραματοποίηση παρουσιάστηκαν στα παιδιά κούκλες-πρόσωπα, τα οποία σχετίζονταν με όσα έμαθαν, και αυτοσχεδίασαν. Οι κούκλες ήταν: ο λύκος, ο ελληνικός ποιμενικός, ένα μέλος του Αρκτούρου, ένας βοσκός, ένα πρόβατο, ένα ελάφι, ένας κυνηγός, η Κοκκινোসκουφίτσα και η γιαγιά της.

Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη

Πανεπιστήμιο
Δράμα: 1-2013

4α. Το Κείμενο ως Κοινωνική Πρακτική

α. *Η πρόθεση του συγγραφέα:* μας ενημερώνει και προσπαθεί να μας πείσει ότι ο λύκος δεν είναι κακός

β. *Το ύφος:* οικείο, φιλικό με διάθεση προβληματισμού.

γ. *Ιδεολογικό περιεχόμενο – μήνυμα:* αλλάζτε τη γνώμη που έχετε για τον λύκο, ως ένα ζώο κακό, γιατί είναι παρωχημένη, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

δ. *Σχέσεις εξουσίας:* η σχέση πομπού του κειμένου και αναγνώστη- δέκτη είναι ισότιμη. Ωστόσο, ενώ ο δημιουργός της αφίσας τοποθετεί τον εαυτό του μέσα σε όσους έχουν διαστρεβλωμένη εικόνα για τον λύκο, διεκδικεί ταυτόχρονα τον ρόλο του αφυπνιστή των συνειδήσεων των υπολοίπων! Προωθεί την αλλαγή αντίληψης (και των παιδιών) για τον λύκο, η οποία έχει καλλιεργηθεί για πολλά χρόνια μέσα από το παραμύθι «Η Κοκκινোসκουφίτσα».

ε. *Τι δε λέει το κείμενο:* είναι φανερό ότι η αφίσα με τις προαναφερθείσες γλωσσικές και εικονιστικές επιλογές παρουσιάζει τον λύκο ως άκακο ζώο, από τον οποίο δεν κινδυνεύουμε, κατασκευάζει την εικόνα ενός άκακου ζώου. Ωστόσο, γνωρίζουμε ότι αυτή είναι η μία πλευρά παρουσιάσής του, ώστε να φανεί απολύτως αναγκαία η δράση της Οργάνωσης για την προστασία του. Η αφίσα δεν αναφέρει, ούτε υπονοεί με οποιονδήποτε τρόπο, ότι συντελούνται συχνά αρκετές καταστροφές «κτηνοτροφικού κεφαλαίου» και ότι οι κτηνοτρόφοι προσπαθούν να προστατέψουν από αυτόν την «παραγωγή» τους. Επίσης, ενώ το κείμενο επικαλείται την επικράτηση της λογικής (*η αλήθεια*) και όχι του συναισθήματος (*μύθος* = ο φόβος που ο μύθος καλλιεργούσε), ωστόσο απευθύνεται εκ νέου, από άλλη οπτική, στο συναίσθημά μας: οφείλουμε να προστατέψουμε τον παρεξηγημένο, καημένο, άκακο λύκο. Δεν υπάρχουν, όμως για αυτό στην αφίσα επιχειρήματα αλλά ένα εξαιρετικά καλογραμμένο σύνθημα.

4β. Εφαρμογές θεώρησης του κειμένου του Κειμένου ως Κοινωνική Πρακτική (Δραστηριότητες)

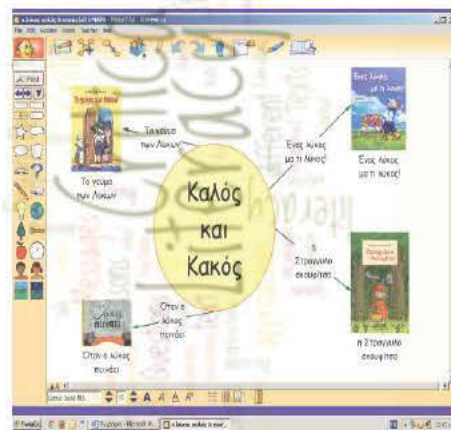
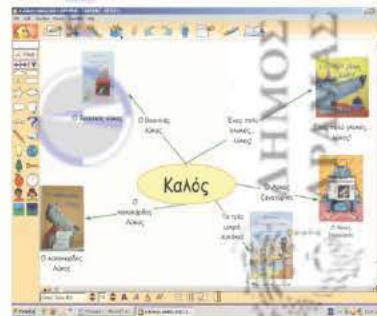
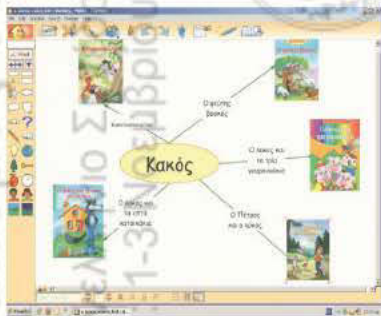
Μέσα από στοχευμένες δραστηριότητες τα παιδιά διερεύνησαν:

- τις προθέσεις των δημιουργών της αφίσας (προβληματισμός, αλλαγή των γνώσεων των παιδιών για τον λύκο: επικίνδυνος & άγριος)
- το ιδεολογικό περιεχόμενο και το μήνυμα που μεταφέρει (δηλαδή, αλλάζτε την οπτική σας για τον λύκο!), καθώς και τι αποσιωπά.

Διερεύνηση των αλλιώτικων λύκων

Διαφορετικοί λύκοι μέσα στα παραμύθια

Ψάξαμε παραμύθια στα οποία εμφανιζόταν ο λύκος². Τα διαβάσαμε και τα χωρίσαμε σε τρεις κατηγορίες: α) σε όσα τον παρουσιάζουν κακό, β) σε αυτά που τον παρουσιάζουν καλό και γ) σε αυτά που τον παρουσιάζουν ταυτοχρόνως ως κακό και καλό.

² Στο τέλος του κειμένου παρατίθενται οι τίτλοι των παραμυθιών

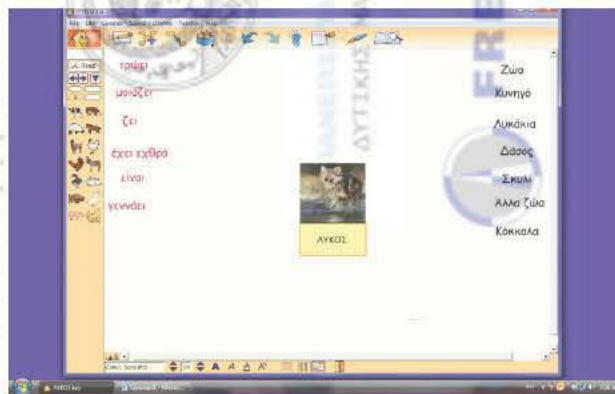

Αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο για τον λύκο

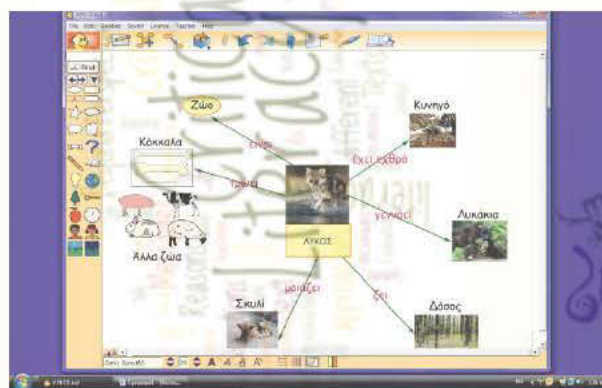
Από τη στιγμή που ανακαλύψαμε παραμύθια με διαφορετικούς λύκους, θεωρήθηκε σκόπιμο να αναζητήσουμε πληροφορίες, για να διαμορφώσουμε τη δική μας εικόνα, σχετικά με τα εξής:

- Εξωτερικά χαρακτηριστικά
- Πού ζει
- Τι τρώει
- Συνέπειες έλλειψης τροφής
- Η ευθύνη του ανθρώπου
- Κτηνοτροφικό κεφάλαιο

Δημιουργία Ιστογράμματος στο kidspiration

Η αλήθεια του Λύκου

Η συμπεριφορά του ανθρώπου στον λύκο

Αφού αντλήσαμε πληροφορίες σχετικά με τον λύκο, ασχοληθήκαμε με το γεγονός ότι ο Αρκτούρος προσπαθεί να τον προστατέψει και συγκεκριμένα αναρωτηθήκαμε από τι και από ποιον.

Τα παιδιά ζωγράρισαν και έγραψαν τους κινδύνους που αντιμετωπίζει ο λύκος (π.χ. όπλα, δόκανα, φωτιές στο δάσος, δρόμοι που «κόβουν» το δάσος, έλλειψη τροφής, δηλητήρια). Αναφέρθηκε ποιοι είναι υπεύθυνοι για αυτούς και για ποιο λόγο (έγινε αναφορά στις καταστροφές που προκαλεί ο λύκος στα κοπάδια των κτηνοτρόφων).

Αναζήτηση- Ανάγνωση παραμυθιών με ένα λύκο διαφορετικό (στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας)

- Το γεύμα των λύκων
- Έχω ράμματα για τη γούνα σου
- Τα τρία μικρά λυκάκια
- Ο καλόκαρδος λύκος
- Η Στρογγυλοσκουφίτσα

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Όταν ο λύκος πεινάει»

- *Επιδαπέδιο παιχνίδι*
- *Κολάζ (οι ένοικοι της πολυκατοικίας)*

Διαφορετικά μηνύματα ανάλογα με τις διαφορετικές γνώμες και οπτικές

Η άλλη οπτική- Τι δε λείπει η αφίσα

Συζήτηση σχετικά με τις καταστροφές του κτηνοτροφικού κεφαλαίου που προκαλεί ο λύκος.

Μάθαμε ότι ο λύκος, όταν δε βρίσκει τροφή, επιτίθεται σε κοπάδια. Πώς θα νιώθατε εσείς αν ήσαστε κτηνοτρόφοι;

- *Θυμωμένοι. Στενοχωρημένοι. Θα έψαχνα μια λύση. Θα τον σκοτώναμε.*

Το λείπει αυτό η αφίσα;

- *Όχι.*

Η αφίσα των βοσκών

Αν ήσαστε βοσκοί και θέλατε να φτιάξετε μια αφίσα, για να ενημερώσετε εσείς για τα προβλήματά σας και να στείλετε το δικό σας μήνυμα, τι θα διαλέγατε;

Τα παιδιά συζήτησαν τι θα διάλεγαν να ζωγραφίσουν ως κτηνοτρόφοι, καθώς και το μήνυμά τους, το οποίο υπαγόρευσαν στη νηπιαγωγό (Η εργασία πραγματοποιήθηκε σε ζευγάρια).

Τόδιο αντικείμενο-διαφορετικές επιλογές

Όπως ο λύκος μπορεί να παρουσιαστεί με άλλον τρόπο από τον Αρκτούρο και με άλλον από τους βοσκούς, μπορεί και άλλα πράγματα να τα παρουσιάσουμε με διαφορετικούς τρόπους. Εξαρτάται από το τι θέλουμε να τονίσουμε κάθε φορά. Ας πούμε κάτι για το νερό, που να είναι καλό.

- *Πίνουμε νερό, το νερό ξεδιψάει, με το νερό κάνουμε μπάνιο, μπορούμε να κολυμήσουμε.*

Τώρα κάτι κακό;

- *Αφήσαμε ανοιχτή τη βρύση και πλημμύρισε το σπίτι, πνίγεται κάποιος στη θάλασσα, έφυγε κάποιος από τον καταρράκτη.*

Τώρα, ας πούμε κάτι καλό για τη φωτιά.

- *Μας ζεσταίνει, οι άνθρωποι την είχαν παλιά στις σπηλιές για να βλέπουν και να ζεσταίνονται, ψήνουμε σουβλάκια.*

Τώρα κάτι κακό;

- *Μπορεί να καεί το σπίτι, να καεί το δάσος, να πάρει φωτιά το τζάκι.*

Ας πούμε για τον ήλιο.

- *Μας ζεσταίνει, νιώθουμε όμορφα, βγαίνουν τα λουλούδια και φεύγει ο χειμώνας, πηγαίνουμε στη θάλασσα.*

Κάτι κακό;

- *Μας καίει το δέρμα, μας ζεσταίνει πολύ και τρέχουμε να κρυφτούμε.*

Για το αυτοκίνητο;

- *Μας πάει βόλτα, πάμε στη δουλειά μας, είναι γρήγορο.*

Κάτι κακό;

- *Τρακάρουμε.*

Για την ανεμογεννήτρια; (δε γνωρίζανε και τα πληροφορήσε η νηπιαγωγός σχετικά).

Ζωγράρισαν δύο διαφορετικούς τρόπους, για να παρουσιάσουν το ίδιο αντικείμενο, ανάλογα με το μήνυμα που θα ήθελαν να εκπέμψουν.

5. Προσέγγιση του Κειμένου ως Αντικείμενο Αξιολόγησης

Η αξιολόγηση σχετίζεται με την επίτευξη του τελικού στόχου του κειμένου. Αν, δηλαδή, μετά από την επεξεργασία του κειμένου και όλες τις πληροφορίες τις οποίες συλλέξαμε, το κείμενο το θεωρούμε αποτελεσματικό και τελικά μας έπεισε.

Κουκλοθέατρο

Μέσα από τις διαφορετικές επιλογές των παιδιών επιχειρείται να αποφασίσουν, τελικά, αν αποδέχονται τη θέση του Αρκτούρου ή αυτή των κτηνοτρόφων.

Δραστηριότητα (παίζει η νηπιαγωγός).

Ένα πρόβατο έφυγε από το κοπάδι του. Μιλάει για το φρέσκο χορτάρι, που είναι νόστιμο, τον ήλιο, το τοπίο. Ένας λύκος ορμάει και το τρώει (συμβαίνει εκτός σκηνής, ακούγεται όμως). Μετά ο λύκος μιλάει στα παιδιά για τους κυνηγούς, τις φωτιές στο δάσος, που στερούν το φαγητό τόσο σε αυτόν όσο και στα μικρά του και φεύγει για να γυρίσει στην αγέλη. Εμφανίζεται ο βοσκός (κυρ Μήτσους), που ψάχνει το πρόβατό του (τον Ασπρούλη), το βρίσκει (το φόρεμα της κούκλας) και αρχίζει να φωνάζει. Λέει πόσο θυμωμένος είναι και πως θα πάει να πάρει ένα όπλο, να βρει και να σκοτώσει τον λύκο,

του οποίου τα ίχνη έβλεπε όλες αυτές τις μέρες. Εκείνη την ώρα εμφανίζεται ένα μέλος του Αρκτούρου. Γίνεται λεκτική αντιπαράθεση με τον βοσκό.

Ο βοσκός υποστηρίζει πως αγόρασε το πρόβατο ακριβά και ότι, επιπροσθέτως, του κόστισε ακριβά και η τροφή του. Θα περίμενε να πάρει το γάλα, το μαλλί, το κρέας και έτσι να ζήσει ο ίδιος και η οικογένειά του.

Το μέλος του Αρκτούρου παρουσίασε την πλευρά του λύκου. Ότι οι άνθρωποι καταστρέφουν το δάσος, σπíti του, με διάφορους τρόπους: φωτιές, διάνοιξη δρόμων, παράνομη υλοτόμηση, πως οι κυνηγοί τον σκοτώνουν και αποδεκατίζουν ό,τι αυτός τρώει, με συνέπεια να ψάχνει για τροφή πιο χαμηλά και να επιτίθεται σε κοπάδια, σε βοσκή ή στο μαντρί και πως, αν εξαφανιστεί ο λύκος, θα υπάρξει πρόβλημα στην τροφική αλυσίδα. Για αυτούς τους λόγους ο Αρκτούρος εκτρέφει ειδικούς σκύλους, τους ελληνικούς ποιμενικούς, που τους χαρίζει στους βοσκούς, για να φυλάνε το κοπάδι τους.

Η νηπιαγωγός σταματάει το κουκλοθέατρο και λέει στα παιδιά να αποφασίσει ο καθένας μόνος τι θέλει να γίνει στη συνέχεια: α) ο βοσκός να μην πειστεί, να βρει τον λύκο και να τον σκοτώσει, β) ο βοσκός να αλλάξει γνώμη και να πάρει ελληνικούς ποιμενικούς.

Συνέχιση της δραστηριότητας - Ζωγραφική

Τα παιδιά ζωγραφίζουν ό,τι επιθυμούν. Τα περισσότερα παιδιά ζωγραφίζουν το β, λιγότερα το α. Ακολουθεί συζήτηση με τα παιδιά για τα αποτελέσματα της ζωγραφικής και τις εκδοχές που επέλεξαν, για να τελειώσει το κουκλοθέατρο. Η νηπιαγωγός παίζει και τις δύο εκδοχές. Είναι αποδεκτές όλες οι στάσεις και επιλογές. Δεν υπάρχει «σωστό» και «λάθος», αλλά διαφορετικές συνειδητές και αιτιολογημένες στάσεις.

Τελικά ο λύκος είναι κακός, καλός, ένα ζώο όπως και τα άλλα ;

- Ένα ζώο όπως όλα.

Κάποιος μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες φωτογραφίες, εικόνες ή λόγια για να τον παρουσιάσει κακό ή καλό και να μας πείσει για κάποιο λόγο. Όπως εγώ, που θα σας παρουσιάσω την Ιωάννα. Σηκώνεται η Ιωάννα-

- Η νηπιαγωγός της λέει να δείξει με το πρόσωπό της ότι είναι καλή: η Ιωάννα χαμογελάει. Κατόπιν, ότι είναι άγρια: κάνει μια ανάλογη γκριμάτσα. Τέλος, ότι δεν είναι τίποτε από τα δύο: η Ιωάννα παίρνει ένα ουδέτερο ύφος.

Παιδιά έχουμε τρεις Ιωάννες ή μία;

- Μία.

Σωστά. Μπορούμε να τη βγάλουμε μια φωτογραφία που είναι χαμογελαστή. Τι θα μπορούσαμε να γράψουμε σε αυτήν;

- Τα παιδάκια στο νηπιαγωγείο είναι χαρούμενα, περνούν καλά.

Όταν φαίνεται άγρια, τι μπορούμε να γράψουμε;

- Μη την πλησιάζετε, είναι επικίνδυνη.

Έλα Γιώργο μπροστά

- Ο Γιώργος έρχεται μπροστά.

Για κοιτάξτε τον Γιώργο πόσο ψηλός είναι (Ανέβα σε μία καρέκλα!). Αν τον τραβήξω μια φωτογραφία χωρίς να έχει μέσα την καρέκλα πώς θα φαίνεται;

- Πολύ ψηλός.

Είναι ο ίδιος Γιώργος; Είναι ένας Γιώργος κοντός και ένας ψηλός; Είναι δύο;

- Όχι είναι ένας.

Τα παιδιά ποζάρουν στον φακό ως «άγριοι» και ως «καλοί» και «ήρεμοι».

Ομαδοποίηση φωτογραφιών λύκου

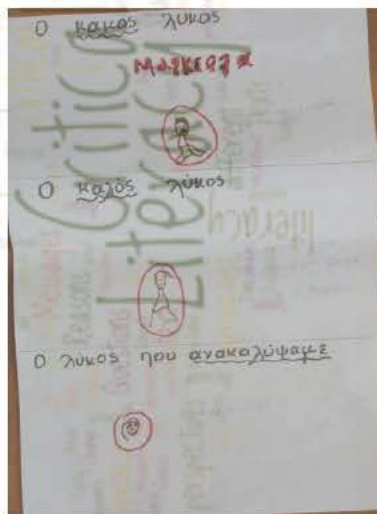
Τα παιδιά ταξινομούν τις φωτογραφίες που έχουμε εκτυπώσει σε τρεις ομάδες:

α. σε όσες παρουσιάζεται άγριος, β. σε αυτές που τον δείχνουν καλό, ή θύμα, γ. σε αυτήν που τον παρουσιάζει με ουδέτερο τρόπο.

Ποιος είναι ο λύκος τελικά;

Τα παιδιά, σε ένα τρίπτυχο, ζωγράρισαν όλες τις εκφάνσεις του λύκου και απέδωσαν την κάθε μία σε διαφορετικό πομπό.

Σχόλια:

Ο λύκος κακός, είναι στο πρόσωπο. Ο καλός λύκος, έχει χαρούμενη φάτσα, έτσι είπε ο Αρκτούρος. Ο πραγματικός.

- Ο κακός. Φαίνονται τα δόντια του.

Ποιος λέει ότι είναι ο κακός;

- Το παραμύθι.
- Ο λύκος ο χαρούμενος

Πώς είναι ο λύκος ο χαρούμενος;

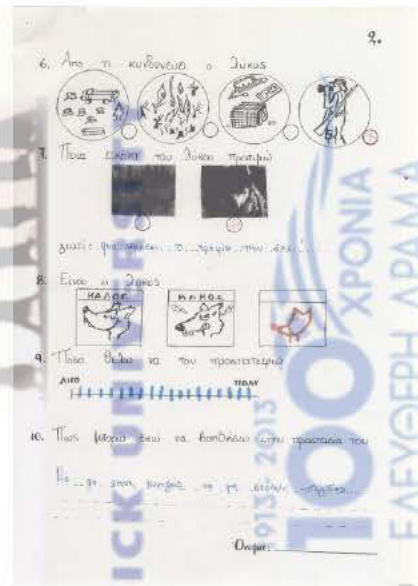
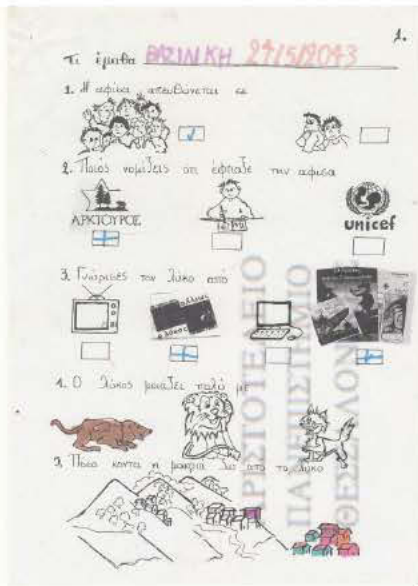
- Έχει το στόμα προς τα πάνω.

Ποιος το λέει;

- Ο Αρκτούρος.
- Ο λύκος ο πραγματικός. Με το στόμα ίσιο. Ούτε θυμώνει, ούτε είναι χαρούμενος.

Τι έμαθα...

Δίνεται ένα φύλλο εργασίας, για να αποτυπωθούν σε έντυπη μορφή αυτά που τα παιδιά έμαθαν.

Ανάγνωση παραμυθιού

Διαβάζουμε ένα παραμύθι με θέμα τον λύκο, στο οποίο δε δίνει το τέλος η νηπιαγωγός αλλά τα ίδια τα παιδιά. Το παραμύθι αυτό τοποθετείται στη δανειστική βιβλιοθήκη της τάξης μας.

Παιχνίδι ρόλων

Ένα παιδί είναι ο λύκος του παραμυθιού, κάποιο άλλο ο κακός και κάποιο ο λύκος που ανακαλύψαμε. Κάνουν προτάσεις και σκέψεις..., παραμυθένιες-αληθινές.

Τίτλοι Βιβλίων

1. Ο μπαμπάς μου, ο καλός μεγάλος γκρίζος λύκος (Σταθάτου Φράνση εκδ. Άγκυρα)
2. Ο καλός λύκος και η κακιά Κοκκινোসκουφίτσα (Ιστορία)
3. Η κιτρινοσκουφίτσα και ο καλός λύκος (Ιστορία)
4. Ο χορτοφάγος λύκος (Δήμητρα Μήττα εκδ. Ελληνικά γράμματα)
5. Έχω ράμματα για τη γούνα σου (Μάιρα Παπαθανασοπούλου εκδ. Πατάκης)
6. Η κοκκινোসκουφίτσα και ο τελευταίος λύκος (Δήμητρα Μήττα εκδ. Κέδρος)
7. Τα πρόβατα ντύθηκαν λύκοι (Kitamura Satoshi εκδ. Παπαδόπουλος)
8. Τα τρία μικρά λυκάκια (Ευγένιος Τριβιζάς εκδ. Μίνωας)
9. Ο τράγος και τα 7 λυκάκια (Ρ. Ρώσση-Ζαΐρη εκδ. Μίνωας)
10. Ένας καλλιεργημένος λύκος (Πασκάλ Μπιε εκδ. Ζεβρόδειλος)

11. Να 'μαι ξανά (Geoffroy de Pennart εκδ. Παπαδόπουλος)
12. Το γεύμα των λύκων (Geoffroy de Pennart εκδ. Παπαδόπουλος)
13. Ο καλόκαρδος λύκος (Geoffroy de Pennart εκδ. Παπαδόπουλος)

Συμπεράσματα

Κλείνοντας την παρουσίαση του σχεδίου εργασίας «Ο λύκος αλλιώς» θα θέλαμε να τονίσουμε με έμφαση ότι όλες οι υποθέσεις εργασίας που θέσαμε στην αρχή της παρουσίασης αλλά και του σχεδίου εργασίας επαληθεύθηκαν πλήρως: ο Κριτικός Γραμματισμός και οι διδακτικές του πρακτικές ασφαλώς και μπορούν να ενταχθούν στο νηπιαγωγείο· τα νήπια όχι μόνο παρακολούθησαν επαρκέστατα την κάθε φάση της διαδικασίας αλλά και ενεπλάκησαν ενθουσιωδώς εκπλήσσοντάς μας πολλές φορές με τη διεισδυτικότητα της σκέψης τους και την ευρηματικότητά τους· οι νηπιαγωγοί απέδειξαν ότι με την εθελοντική συστηματική παρακολούθηση των βασικών θεωρητικών μαθημάτων, με την τακτική καθοδήγησή τους από την αρμόδια σχολική τους σύμβουλο, αλλά κυρίως με τη δική τους συγκινητική συνεργασία και αφιέρωση αρκετού και από τον ελεύθερο χρόνο τους μπορούν να ανταποκριθούν σε δύσκολα εγχειρήματα σαν αυτό που επιχειρήσαμε.

Εν κατακλείδι, μέσα από την όλη διαδικασία αποδείχτηκε ότι με την αποτελεσματική συνεργασία Πανεπιστημίου, εκπαιδευτικής καθοδήγησης και εκπαιδευτικών μπορούν να γίνουν στην εκπαίδευση σπουδαία πράγματα, που στην αρχή μπορεί να φαίνονται δύσκολα, τελικώς όμως αποδεικνύονται ενδιαφέροντα, εφικτά και προκλητικά. Μέσα από τη συνεργασία αυτή αναδείχθηκε, τελικώς, μια κοινότητα κριτικού γραμματισμού, μια κοινότητα μάθησης, στην οποία όλοι μάθαιναν από όλους. Για όσους πήραμε μέρος σ' αυτό το σχέδιο εργασίας η εμπειρία υπήρξε μοναδική, με τακτικές και εξαντλητικές συζητήσεις οι οποίες αναδείκνυαν τις δυσκολίες και τα προβλήματα, τα οποία όμως ξεπερνιούνταν μέσα από μια διαδικασία ουσιαστικής αλληλεπίδρασης και αλληλοϋποστήριξης.